

Читати Дивитися Слухати

Наталка Полтавка в активному пошуку

26 Жовтня, 2019

26 та 27 жовтня команда Театру на Печерську покаже виставу-вербатім «Наталка Полтавка.doc» за мотивами п'єси Івана Котляревського.

За сюжетом класика бідна селянська дівчина чекає коханого Петра. Пішов із села, і звісток від нього давно немає. До Наталки залицяється нелюбий їй возний. Хочє з нею одружитися. У чому актуальність цього твору Котляревського два століття по тому? Ким на сьогодні є Наталка Полтавка і чи можливо з нею перетнутися на вулиці, в метро або супермаркеті?

В основі спектаклю Олени Лазович – інтерв'ю з представниками різних соціальних та вікових груп мегаполісів, провінційних міст та сіл України. За рік опитали майже 150 людей. Що з цього вийшло, розмовляємо з режисеркою за два дні до прем'єри.

Дикий театр під час роботи над осучасненою версією «Кайдашевої сім'ї» якийсь час пожили в справжньому селі, набралися колориту, поспостерігали за типажами, познайомились із потенційними прототипами героїв. У вас трошки схожий засіб, але ви працювали з вербатімом.

— Метод – виїзд на місце – досить відомий. 1985-го його застосував Лев Додін у «Братах і сестрах», і це тоді був справжній розрив шаблонів для радянського театру. В московському Театрі Націй Євген Миронов за схожою схемою працював в спектаклі за оповіданнями Василя Шукшина.

Такі експедиції важливі. Але ми пішли зовсім іншим шляхом. Не шукаємо якихось побутових подробиць, характерних особливостей персонажа. У нас більше містеріальний театр. Персонажі – скоріше збірні образи, за якими стоїть багато людей і опитувань. Це важливо, бо ми не йдемо в дуже детальне розроблення характеру.

Особливість нашого спектаклю – ми беремо вербатім, але вводимо його в художню структуру, вигадку. Це не чиста гра, з одного боку. А з іншого – це наступний крок документального театру, як мені здається. Бо доктеатр як театр вербатіму вже звучав, йому 20 років – цьому принципу створення п'єси. Напевно, зараз час епічних історій. І ми створювали таку з тих людей, яких зустрічали. Це важливий методологічний момент.

Ми вивчали шлях сучасного вербатіму. Збирали багато статей, людей, які рухали цей напрям. Спілкувалися з тими, хто стояв біля витоків Театр.doc. Для нас було важливо зрозуміти, що це за природа. Нам давали багато цікавих порад. Але ми пішли шляхом свідомого вивиху традиційного написання п'єси вербатіму.

З короткого синопсису я зрозумів, що сучасна Наталка Полтавка у вас закінчила педагогічний, історик за освітою. Намагається влаштуватися десь за спеціальністю, але поки підробляє екскурсоводом у музеї Гоголя. Чим вона схожа з класичною і чим відрізняється?

— Вона дуже схожа. Головна відмінність у драматургії. Класична героїня – якийсь такий вирішений образ вже від початку, муміфікований. Здається, ніби така красива, добра і в неї все вирішено – вона чекає. І всі спокуси, які приходять – у вигляді різних наречених, матері – ніби її не стосуються. Ми її так сприймаємо. Можливо, коли писав Котляревський, люди того часу відчували, що її ковбасить, і оці питання для них були дуже живі.

І мене в одній із поїздок у Полтаву дуже вразив Котляревський як людина, як письменник. Він же творив справжній вербатім. Про реальних людей, яких бачив. Про реальні ситуації.

Ну так, його герої говорять дуже живо. Суржилом. З усіма цими «бе, ме».

— Його завдання було – писати про сьогоднішніх людей сьогоднішнім людям. Це була колосально сучасна п'еса. Для нас зараз образ Полтавки забронзовів.

Ми вирішили, що чекати коханого Наташі треба активно. Почали розбиратися, як дівчина проходить різні коаліції, коли чекає чоловіка. Чи він поряд, а в неї є спокуси. Щоб дочекатися вже точно, коли вона зможе сказати «мій».

У нас Петро ніби поїхав. З одного боку. А з іншого, вони у стосунках, завдяки соцмережам близько. Все одно ця пара розв'язує питання «мій – не мій». Це внутрішня історія боротьби, а не сюжетна, що вона не знає, де він. Їй важливо дійти до думки, що це він. Ми називаємо це спокусами і навіть будемо це писати: «гордість», «марнославство», «сріблoloлюбство», «заздрість», «жадібність». Ці речі вона відчуває і проходить – це головна наша історія. І всі історії, які перипетії – це на кожному спокусі.

Чому Петро аж так далеко?

— Він у нас зараз в Амстердамі. Вчиться. У нього дуже гарна професія. І тут питання, чи він повернеться, чи далі буде вчитися. З дівчиною зустрічається, але опинився в новому цікавому місці – й захопило його.

У виставі ви показуєте одночасно різні варіанти Наташиної долі. Наприклад, подруга Валя. Вийшла за свого коханого однолітця. Залишилися в Полтаві. Вагітна третьою дитиною. У них майже нічого нема, але щасливі.

— Ми додали вербатім Колі — чоловіка Валі. Більше схожий на класичного Петра. Працює на меблевій фабриці. Перед тим на заробітки по всьому світу майже їздив. Пара класично «Полтавська» вийшла у нас. Я їхню сцену з Валею сьогодні назвала ССС – «сплошное семейное счастье». Вони її лабають 10 хвилин. «Масло масляне».

А ця сцена не приторна?

— Напевно. Але дуже комічна, бо побутова. Ми багато брали інтерв'ю у сімейних пар, щасливих жінок. Молодих – від 20-ти до 30-ти. Дуже багато подробиць сімейного щастя наслухались.

Коли Наташа бачить Валю, вона заздрить?

— Це однозначно сцена заздрощів.

Чи не єдине, що спонукає чекати Петра?

— Навпаки, впасти у відчай і не чекати. Заздрість веде до поганого. Радість навпаки.

Коли людина заздрить, починає себе знищувати, перекреслювати, як бачить щось гарне в когось. А коли радість за когось, то мене надихають, я починаю рухатися. У нас якраз заздрість. Робимо прямо після цього сцену, де Наталка конкретно на межі відчаю.

Із цих чоловіків, які довкола Наташі, яка найбільша спокуса?

— Андрій Андрійович. Меценат школи, куди хоче влаштуватися Наташа, і там вони зустрічаються. Це професійний фанатизм, кумирізація. Тобто та людина, яка для неї є богом на її шляху. Здійснення тієї мрії, яку несе кожен педагог. Кожен професіонал. У нього є щось ідеальне. Я акторка – в мене ідеальний театр якийсь є в уяві. Ви журналіст – у вас є ідеальний журнал. Навіть не вік, не гроші її спокушають.

У Полтаві ми робили експеримент: запитували будь-яку дівчину, яка закінчує інститут, що для неї важливо. У всіх був хлопець, любов, і на першому місці вони назвали професію. Кар'єрний ріст зараз важливий для будь-якої дівчини, навіть провінційної, звичайної, красивої. Для себе – кар'єра. Ось є хлопець – почекає. Буде другий, буде третій.

А як чоловік Андрій Андрійович її зачіпає?

— Жінці часто в чоловікові подобається його величина. Його харизма, те, чого він зміг досягнути. Я не можу сказати, що вона в це захоується, бо то є певні гормони, а це зачарування.

Вона себе обманює. Чимось захоплюється, що не є Петром. Щоразу вона зраджує Петра. Для нас. Так будується сюжет.

Наше улюблене місце, коли Петро приходить, робить їй пропозицію, а вона внутрішньо його відпускає. Вона настільки розуміє, що його любить, що готова не вимагати від нього нічого.

От як жінка живе з чоловіком – зроби те, одружись, почуй мене. Весь час вимоги. І ось із цих вимог не відбувається їхніх зустрічей. А коли вона відходить, відступає, тоді й відбувається все.

По класиці Петро сказав: «Я тебе так люблю, що відпускаю».

— Важливий момент у класиці, що теж є цей крок. Поки Наталка його тримає внутрішньо – «я вірна» – вона така вірна. А щойно підкорюється матері й ситуації та погодилась на шлюб із возним, то мені здається, що ця вірність – теж гордість. Уся історія класичної Наталки – це історія дивної гордості, яку ми звикли називати вірністю. І Петро не приходить до того, поки вона не стає слабкою.

У нас є цікава сцена — ялинка. Наташа приїжджає в Амстердам, вбирається різдвяним деревом. Стоїть на даху гуртожитку в Петра. У гірляндах. Змерзла. Хотіла зробити сюрприз. Ми називаємо це не коханням. А проявом егоїзму, гордості. А він приїжджає на коні — це теж не кохання. Кохання — це коли одне одного так люблять, що готові відпустити. Коли це відбувається, виникає можливість життя.

Маша з Туреччини – вона як третя Наташа. Тобто Полтавка теж могла бути нею.

— Це можливість шляху. Маша – негативний знімок Наташі. Вона в кожній історії як тінь іде.

Не викликає симпатій?

— Це її доля, вибір. Ми теж зробили цей хід за реальною ситуацією. Нам розповіли про двох українок. Одна втекла, а інша залишилася й почала їздити постійно в Туреччину. Це класичний варіант. Вони поїхали працювати, що називається, аніматорами. Навіть не погоджувалися на консумацію. Їх обманом затагнули. Добре знають англійську.

Наташа питає Машу : «Все нормально?» «Так». «Заплатили?» «Так». «Ну скажи чесно, як ти?» «Та все нормально, я за тиждень їду». Ми Машу не докопуємо, що там у неї.

З'являється на сцені класична Наташа?

— Найімовірніше, ні. Ми так визначилися, що цей стоїчний образ, який у нас грає акторка. Бо класична теж сюжетна. А нам цікавий був прообраз. Внутрішній. Ми робимо алюзію на Пенелопу, яка чекає на Одісея. Зводимо Давню Грецію із цим прообразом. Тому він більший, ніж класична Наталка. І за костюмами ми її більше вирівняли. Зробили білою, у світлі стоїть. Це душа Наталки, народу, всіх жінок, які чекають на кохання і прямують до нього.

Ми дуже красиво закінчуємо.

Монологом про Рай?

— Так. Взагалі вся головна ідея, звісно, утопічна. Я це називаю «драма-утопія», «документальна утопія». У фіналі виводимо багато дівчат на сцену. І всі кажуть: «Я Наталка».

І Петро — це ключі від Раю. І образ, і ім'я Петра.

«Наталка Полтавка» – твір дуже важливий. Це генеральний образ української літератури, нашого внутрішнього шляху, традиції жіночності. Це наша давньогрецька трагедія. Полтавка — епічна героїня для нас. Ми її перевели для себе в цей ранг. 200 років по тому вона перейшла на іншу сходинку. Якщо так закінчити, то це головна думка. У часи Котляревського це була документальна п'єса, а зараз вона вже великий епос. А док нікуди не дівається. Він завжди є, поки є життя.

Текст: Іван Столярчук